

LIETUVOS KULTŪROS TYRIMŲ INSTITUTAS

Dalius Viliūnas

Filosofija Vilniuje

XIX amžiaus pirmoje pusėje

VILNIUS, 2014

UDK 1(474.5)(091)
Vi-153

Dalius Viliūnas

FILOSOFIJA VILNIUJE
XIX amžiaus pirmoje pusėje

LIETUVOS FILOSOFIJOS ISTORIJA. PAMINKLAI IR TYRINĖJIMAI.
X knyga

Knygos parengimą ir leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba
pagal Tarybos remiamos veiklos kryptį:
„Nacionalinė lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programa“.
Sutarties nr. LIT-6-10

Recenzentai

prof. habil. dr. Bronislavas Kuzmickas
prof. dr. Saulius Keturakis
doc. dr. Naglis Kardelis

Spaudai rekomendavo Lietuvos kultūros tyrimų instituto Mokslo taryba

ISSN 1822–928X
ISBN 978–9955–868-65-1

© Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2014
© Živilė Pabijutaitė – Paminklų vertimai, 2014
© Dalius Viliūnas, 2014

TURINYS

ĮVADAS	7
--------	---

TYRINĖJIMAI

I. VILNIAUS FILOSOFINĖS KULTŪROS METMENYS	
Moterys ir filosofija	18
Libertinizmas ir atoveiksmis	26
Fiziokratizmas ir scientizmas	41
II. BAŽNYTINĖ FILOSOFIJA VILNIUJE	
Lietuviškos moralistikos leidyba	54
Filosofija vienuolynuose	57
<i>Philosophia perennis</i>	67
III. VOKIEČIŲ HERAKLEITAS VILNIUJE: Johannas Heinrichas Abichtas	74
IV. EPISTEMOLOGINĖ VILNIAUS MOKYKLA	
Mokslas tiesai nustatyti ir klaidų išvengti	84
Sensualizmas: Condillaco recepcija	90
Apšvietos krizė: agnosticizmas	100
Alternatyva – škotų filosofija	111
Realizmo pagrindų paieška ir gynimas	115
Pažinimo objektyvumo tyrimai	121
Kanto atmetimas	136
V. MOKSLO FILOSOFIJA	
Mokslo filosofijos alternatyvos	147
Mokslinis pažinimas ir jo ribos	151
Atradimo metodo pagrindimas	154
Matematikos filosofija	158
Analitinė ir sintetinė veikla. Matematikos pagrindimas	161
VI. BIOLOGIJOS FILOSOFINĖS PROBLEMOS	
Nuo filosofinės į gamtamokslinę biologiją	168
Evoliucionizmo pirmtakai	174
VII. MENO FILOSOFIJA	
Estetikos disciplinos. Retorika ir lituanistika	180
Akademizmo kanonas	185
Estetikos slinkty	192

VIII. POLEMIKOS DVASIA: FILOSOFINIS VILNIAUS KONKURSAS	
1820 metų konkursas ir dalyviai	201
Polemika paraštėse. Anoniminė recenzija	211
IX. ROMANTINĖS FILOSOFIJOS PERIODAS: Juozapas Vaitiekus Goluchovskis	
Romantizmo pradžia	219
Paskaitos: enciklopedistų sugėdijimas	228
Romantinė antropologija. Atomazga	234
Romantinės filosofijos logika	239
Gyvenimo filosofija	246
X. FILOSOFIJA PO UNIVERSITETO. SOKRATAS VILNIUJE	251
UŽSKLANDA	260
PAMINKLAI	
Angelo Daugirdo <i>Common sense</i> filosofija kaip natūraliosios teologijos instrumentas . . .	266
Angelas Daugirdas. APIE STEBUKLUS (iš lotynų kalbos vertė Živilė Pabijutaitė)	270
Romiečio Pauliaus Tarenghio odės Vilniaus filosofams (iš lotynų kalbos vertė Živilė Pabijutaitė, komentarai – Dalius Viliūnas)	306
Santrumpos	311
Šaltiniai, bibliografija	311
Asmenvardžių rodyklė	318
Philosophy in Vilnius in the First Half of XIXth Century. <i>Summary</i>	324
Contents	327